

Sygn. akt II CSKP 603/22

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 28 lutego 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Monika Koba (przewodniczący)

SSN Roman Trzaskowski (sprawozdawca)

SSN Karol Weitz

w sprawie z powództwa W. H.
przeciwko Spółdzielni Mieszkaniowej "P." w K.
o nakazanie,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym
28 lutego 2023 r. w Izbie Cywilnej w Warszawie,
skargi kasacyjnej strony pozwanej
od wyroku Sądu Okręgowego w Koszalinie
z 10 marca 2020 r., sygn. akt VII Ca 916/19,

uchyla zaskarżony wyrok oraz wyrok Sądu Rejonowego w Koszalinie z dnia 2 października 2019 r., sygn. akt I C 652/19 - w części oddalającej powództwo i rozstrzygającej o kosztach (pkt II i III), w tym zakresie znosi postępowanie przed Sądem Rejonowym i przekazuje sprawę do rozpoznania Sądowi Okręgowemu w Koszalinie wraz z rozstrzygnięciem o kosztach postępowania kasacyjnego i apelacyjnego.

UZASADNIENIE

Powód W. H. domagał się nakazania pozwanej P. w K. (dalej – „Spółdzielnia”), której jest członkiem, udostępniania na jej stronie internetowej dokumentów wymienionych w art. 8¹ ust. 3 ustawy z dnia 15 grudnia 2000 r. o spółdzielniach mieszkaniowych (obecnie tekst jedn. Dz. U. z 2021 r., poz. 1208 ze zm.; dalej – „u.s.m.”) z zastrzeżeniem, aby dostęp mieli wyłącznie członkowie Spółdzielni. Precyzując żądanie pozwu podał, że wnosi o opublikowanie na stronie internetowej Spółdzielni jej statutu, aktualnie obowiązujących regulaminów, uchwał i protokołów obrad organów Spółdzielni - Walnego Zgromadzenia, Rady Nadzorczej i Zarządu, protokołów lustracji oraz rocznych sprawozdań finansowych.

Wyrokiem z dnia 2 października 2019 r. Sąd Rejonowy w Koszalinie nakazał Spółdzielni udostępnienie na jej stronie internetowej regulaminów, protokołów lustracji oraz rocznych sprawozdań finansowych obowiązujących na rok 2019 oraz obowiązujących w kolejnych latach (pkt I), oddalił powództwo w pozostałym zakresie (pkt II) i zniósł wzajemnie koszty procesu pomiędzy stronami (pkt III).

W następstwie apelacji powoda wyrokiem z dnia 10 marca 2020 r. Sąd Okręgowy w Koszalinie zmienił wyrok Sądu Rejonowego w punkcie drugim w ten sposób, że zobowiązał Spółdzielnię do umieszczenia na jej stronie internetowej uchwał i protokołów obrad organów spółdzielni, za okres od 1 stycznia 2018 r. w sposób umożliwiający zapoznanie się z nimi członkom pozwanej Spółdzielni, jak również w punkcie trzecim w ten sposób, że zasądził od Spółdzielni na rzecz powoda koszty procesu w kwocie 30 zł (pkt I wyroku Sądu Okręgowego), oraz orzekł o kosztach postępowania apelacyjnego (pkt II wyroku Sądu Okręgowego).

Zmieniając rozstrzygnięcie Sądu pierwszej instancji, Sąd Okręgowy zaznaczył, że budził jego wątpliwości majątkowy charakter roszczenia, z którym wystąpił powód, jednakże w związku z tym, iż kwestia ta nie była jednoznaczna, a sprawa została przekazana przez Sąd Okręgowy według właściwości Sądowi Rejonowemu (który tym przekazaniem był związany), zaakceptował fakt rozpoznania sprawy przez Sąd Rejonowy.

Skargę kasacyjną od wyroku Sądu Okręgowego wniosła pozwana zaskarżając go w całości. Zarzuciła naruszenie art. 378 § 1 w związku z art. 379 pkt

6 k.p.c. i wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu w Koszalinie do ponownego rozpoznania oraz rozstrzygnięcia o kosztach postępowania apelacyjnego i kasacyjnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zarzucane naruszenie art. 378 § 1 w związku z art. 379 pkt 6 k.p.c. miało polegać na niestwierdzeniu przez Sąd drugiej instancji z urzędu nieważności postępowania w sytuacji, w której sprawa została rozpoznana przez Sąd Rejonowy w Koszalinie, mimo że roszczenie powoda ma charakter niemajątkowy i stosownie do treści art. 17 pkt 1 k.p.c. sprawa powinna zostać rozpoznana przez Sąd Okręgowy jako sąd pierwszej instancji. Zdaniem pozwanej nie budzi bowiem wątpliwości, że żądanie nakazania publikacji dokumentów spółdzielczych na stronie internetowej Spółdzielni, uzasadniane przez powoda interesem prawnym wynikającym ze stosunku członkostwa, ma charakter prawa niemajątkowego. Samo uprawomocnienie się wyroku nakazującego publikację dokumentów na stronie internetowej nie przedstawia dla powoda bezpośrednio wartości majątkowej. Tak też oceniał sprawę sam powód, wnosząc początkowo powództwo do Sądu Okręgowego w Koszalinie, jednakże postanowieniem z dnia 7 lutego 2019 r. (sygn. akt I C 56/19) Sąd ten uznał się za niewłaściwy do rozpoznania sprawy i przekazał ją do Sądu Rejonowego w Koszalinie, który pozostawał związany tym postanowieniem (art. 200 § 2 k.p.c.).

Rozpatrując przedmiotowy zarzut, należy najpierw przypomnieć, że zgodnie z art. 8¹ ust. 3 u.s.m. statut spółdzielni mieszkaniowej, regulaminy, uchwały i protokoły obrad organów spółdzielni, a także protokoły lustracji i roczne sprawozdanie finansowe powinny być udostępnione na stronie internetowej spółdzielni.

W wyroku z dnia 15 lipca 2009 r., K 64/07 (OTK-A 2009/7, poz. 110) Trybunał Konstytucyjny uznał, że art. 8¹ ust. 3 u.s.m., rozumiany w ten sposób, że dotyczy udostępniania wskazanych w nim dokumentów wyłącznie członkom spółdzielni mieszkaniowej, jest zgodny z art. 51 ust. 1, 3 i 5 Konstytucji oraz nie jest niezgodny z art. 49 i art. 51 ust. 2 i 4 Konstytucji. Zauważając, że przepis ten znajduje się w rozdziale 11 u.s.m. zatytułowanym "Prawa członków spółdzielni

mieszkaniowej", Trybunał wyjaśnił w uzasadnieniu, iż konstytucyjnie uprawniona interpretacja art. 8¹ ust. 3 u.s.m. nakazuje przyznanie przewidzianych w nim uprawnień jedynie członkom spółdzielni mieszkaniowej, z czym wiąże się konieczność przyjęcia określonych rozwiązań technicznych, które zapewniłyby dostęp do dokumentów zawartych na stronie internetowej spółdzielni mieszkaniowej tylko osobom uprawnionym, a więc członkom spółdzielni (np. system logowania się na stronie za pomocą określonego hasła).

Przywołane orzeczenie uzasadnia zatem potrzebę ścieśniającej wykładni art. 8¹ ust. 3 u.s.m. przez przyjęcie, że dotyczy udostępniania wskazanych w nim dokumentów wyłącznie członkom spółdzielni mieszkaniowej.

Takie też założenie przyjmował *implicite* Sąd Najwyższy w uzasadnieniu uchwały składu siedmiu sędziów z dnia 13 sierpnia 2013 r., III CZP 21/13 (OSNC 2014, nr 1, poz. 1), w którym przychylił się do poglądu, że art. 8¹ u.s.m. przyznaje członkowi spółdzielni uprawnienia korporacyjne o charakterze niemajątkowym. Wyjaśnił, że uprawnienia te są pochodne od stosunku członkostwa, a ich zasadniczym celem jest zapewnienie transparentności działania spółdzielni i zagwarantowanie spółdzielcom możliwości jej bieżącej, skutecznej kontroli. Ma to doniosłe znaczenie, gdyż kontrola sprawowana w ramach rocznych sprawozdań finansowych lub okresowych lustracji spółdzielni, jest z reguły kontrolą następczą.

Zapatriwanie Sądu Najwyższego, odnoszące się przede wszystkim do prawa określonego w art. 8¹ ust. 1 u.s.m. jest aktualne również w odniesieniu do art. 8¹ ust. 3 u.s.m., nie ma bowiem podstaw do przyjęcia, że przepis ten realizuje cele odmienne.

Stanowisko co do tego, że art. 8¹ ust. 3 u.s.m. zabezpiecza interes spółdzielców o charakterze niemajątkowym znajduje potwierdzenie również w dorobku orzecznictwa dotyczącym kryterium rozróżnienia praw majątkowych i niemajątkowych.

W dotychczasowym orzecznictwie Sądu Najwyższego wielokrotnie wyjaśniano już, że podstawą wyróżnienia kategorii praw majątkowych i niemajątkowych jest to, czy prawo jest bezpośrednio uwarunkowane (związane z) interesem majątkowym uprawnionego, a więc typowy, zasadniczy interes, jaki

prawo to realizuje, przy czym do praw majątkowych zalicza się np. wierzytelności opiewające na świadczenia majątkowe (por. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego - zasada prawna z dnia 10 maja 2011 r., III CZP 126/10, OSNC 2011, nr 11, poz. 117, uchwała Sądu Najwyższego z dnia 7 stycznia 2004 r., III CZP 100/03, OSNC 2005, nr 2, poz. 29, postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 19 maja 2010 r., I CZ 8/10, niepubl., z dnia 3 lutego 2012 r., I CZ 9/12, OSNC 2012, nr 7-8, poz. 99, z dnia 19 grudnia 2012 r., II CZ 148/12, niepubl., z dnia 26 marca 2014 r., V CZ 16/14, niepubl.). Odnosząc to do roszczenia procesowego, wskazano, że decyduje ściśle powiązanie zasadniczego przedmiotu rozstrzygnięcia z mieniem powoda lub – w innym ujęciu - bezpośredni wpływ rozstrzygnięcia na stan mienia powoda lub bezpieczeństwo tego mienia, stosunki lub sytuację majątkową stron (por. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 29 kwietnia 2022 r., III CZP 33/22, niepubl., postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 10 kwietnia 2002 r., IV CZ 29/02, OSP 2003, nr 4, poz. 52). Jeżeli oczekiwania powoda co do rozstrzygnięcia sądu skierowane są bezpośrednio na zaspokojenie interesu ekonomicznego (pozytywne rozstrzygnięcie przedstawia dla powoda wartość majątkową), to sprawa dotyczy praw majątkowych, jeżeli zaś zamiarem powoda jest ukształtowanie stosunków osobistych, to roszczenie ma charakter niemajątkowy, bo nie zmierza do osiągnięcia bezpośredniego skutku ekonomicznego (por. uzasadnienie uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 16 października 2009 r., III CZP 54/09, OSNC 2010, nr 3, poz. 34, uzasadnienie uchwały Sądu Najwyższego z dnia 29 kwietnia 2022 r., III CZP 33/22, postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 3 grudnia 2002 r., I CZ 163/02, OSP 2004, nr 5, poz. 60). Jeżeli rozstrzygnięcie ma oddziaływać bezpośrednio na sferę praw (dóbr) niemajątkowych powoda, a tylko pośrednio na sferę ekonomiczną, która ma charakter drugoplanowy, to sprawa ma charakter niemajątkowy (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 27 marca 2008 r., II CZ 4/08, niepubl., uzasadnienie uchwały Sądu Najwyższego z dnia 29 kwietnia 2022 r., III CZP 33/22).

W oparciu o przedstawione kryteria w orzecznictwie do praw niemajątkowych zalicza się co do zasady tzw. prawa organizacyjne wynikające z przynależności do korporacji o charakterze gospodarczym (por. postanowienie Sądu Najwyższego

z dnia 26 stycznia 2006 r., V CSK 53/05, OSP 2007, nr 2, poz. 14, orzeczenie z dnia 20 lipca 1955 r., II CR 2072/54, OSN 1956, nr I, poz. 22 oraz postanowienia z dnia 27 lutego 2001 r., V CZ 4/01, OSNC 2001, nr 7-8, poz. 124 i z dnia 13 sierpnia 2002 r., IV CKN 329/01, niepubl., uzasadnienie uchwały Sądu Najwyższego z dnia 29 kwietnia 2022 r., III CZP 33/22).

W ramach stosunku członkostwa w spółdzielni za niemajątkowe uznano natomiast żądanie nakazania zwołania walnego zgromadzenia członków spółdzielni, mającego ewentualnie uchylić uchwały walnego zgromadzenia spółdzielni, a więc tylko wtórnie połączonego z roszczeniami majątkowymi (postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 24 listopada 1997 r., I CZ 160/97, niepubl. i z dnia 5 lutego 2009 r., I CZ 111/08, niepubl.), roszczenie o przyjęcie w poczet członków (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 5 września 1984 r., IV CZ 143/84, OSNCP 1985, nr 4, poz. 60, z dnia 19 maja 1986 r., IV CZ 65/86, OSNCP 1987, nr 8, poz. 124, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 2 października 2014 r., IV CSK 22/14, niepubl.), wykluczenie członka ze spółdzielni (por. uzasadnienie uchwały Sądu Najwyższego z dnia 29 kwietnia 2022 r., III CZP 33/22 i tam przywoływane orzecznictwo), zaskarżenie uchwały o odwołaniu członka zarządu przez właściwy centralny związek (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 6 czerwca 1988 r., I CZ 54/88, niepubl.) czy też uchwał dotyczących skreślenia i przyjęcia członków oraz odwołania dotychczasowego i powołania nowego zarządu tej Spółdzielni (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 7 listopada 1984 r., II CZ 105/84, niepubl.). Niekiedy stwierdza się ogólniej, że członkostwo w spółdzielni jest prawem niemajątkowym o charakterze osobistym (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 14 marca 2012 r., II CZ 185/11, nie publ.). Za majątkową uznano natomiast sprawę o ustalenie treści własnościowego prawa do lokalu spółdzielczego (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 20 maja 2009 r., I CZ 25/09, niepubl.) oraz sprawę o orzeczenie przez sąd o wygaśnięciu spółdzielczego lokatorskiego prawa do lokalu na podstawie art. 11 ust. 11 u.s.m. (por. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 29 kwietnia 2022 r., III CZP 33/22).

W świetle przedstawionego dorobku orzeczniczego nie powinno budzić wątpliwości, że sprawa o nakazanie spółdzielni udostępnienia na jej stronie

internetowej statutu spółdzielni mieszkaniowej, regulaminów, uchwał i protokołów obrad organów spółdzielni, a także protokołów lustracji i rocznych sprawozdań finansowych ma charakter niemajątkowy. Obowiązek informacyjny i publikacyjny przewidziany w art. 8¹ ust. 3 u.s.m. ma na celu zapewnienie spółdzielcom dostępu do istotnych informacji oraz możliwości wykonywania funkcji kontrolnych. Związane z tym uprawnienia członków spółdzielni są pochodną członkostwa w spółdzielni i mają charakter organizacyjny, a więc w bezpośrednim aspekcie – charakter niemajątkowy. Okoliczność, że pozyskane informacje i sprawowana bieżąca kontrola może dotyczyć – i częstokroć tak będzie – także kwestii majątkowych i pośrednio wpływać na działania dotyczące sfery majątkowej (np. zaskarżenie uchwały organu spółdzielni w kwestii majątkowej), nie ma znaczenia decydującego, gdyż nawet wówczas chodzić tu będzie jedynie o związek pośredni.

Oznacza to, że *in casu* Sąd Rejonowy rozpoznał w pierwszej instancji sprawę należącą do właściwości Sądu Okręgowego (bez względu na wartość przedmiotu sporu), co zgodnie z art. 379 pkt 6 k.p.c. powoduje nieważność postępowania.

W orzecznictwie wyjaśniono już, że nieważność postępowania w sprawie, w której sąd rejonowy orzekł mimo właściwości sądu okręgowego bez względu na wartość przedmiotu sporu (art. 379 pkt 6 k.p.c.), zachodzi także wtedy, gdy sprawa została mu przekazana przez sąd okręgowy na podstawie art. 200 k.p.c., ponieważ związanie, o którym mowa w tym przepisie obejmuje wyłącznie przekazanie sprawy sądowi niższemu, nie wiąże natomiast – w jakimkolwiek aspekcie – sądu wyższego rozpoznającego następnie sprawę w toku instancji (por. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 26 stycznia 2012 r., III CZP 86/11, OSNC 2012, nr 7-8, poz. 83, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 23 czerwca 2016 r., V CSK 587/15, niepubl.).

Zważywszy, że zgodnie z art. 378 § 1 k.p.c. sąd drugiej instancji bierze z urzędu pod uwagę nieważność postępowania jedynie w granicach zaskarżenia, a *in casu* wyrok Sądu pierwszej instancji został zaskarżony jedynie w części oddalającej powództwo, Sąd Okręgowy mógł i powinien uchylić zaskarżony wyrok i znieść postępowanie w zakresie dotkniętym nieważnością jedynie w odniesieniu do żądania udostępnienia uchwał i protokołów obrad organów Spółdzielni.

Z tych względów, na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy orzekł,
jak w sentencji.